

1906. AASTA

JAANUAR

3. jaanuar – Velise vallavalitsus on kõva surve all. Nõutakse range korra loomist, telegraafi- ja telefoniliinide kiiret parandamist jms. Vallatalitaja Mihkel Lauter peab käima ka Märjamaal Velise sündmustest aru andmas.

9. jaanuar – Vangistamised külates algavad juba enne Bezobrazovi saabumist, soldatid tegutsevad mõisnike (Pae-küla, Valgu jt) juhtimisel. Päärdus süüdatakse Pipra Mihkel Aitsami elumaja.

11.–12. jaanuar – Kindral Bezobrazov saabub oma karistussalgaga Valgu mõisa. Ümbruskonnas jätkatakse elamute ja teiste hoonete põletamist. Süüdatakse Mustu popsikoha elamu ja Kirna talu ait. Süüdatakse Niglase talu elamu, Jüri Oviiri kauplus, milles olid ka eluruumid, ja Kalase talu elumaja, kus samuti oli pood.

13. jaanuar – Velisel toimub välikohus, mille otsuste alusel lastakse maha neli ülestõusust osavõtjat ja 16 saavad ihunuhtlust.

Kõige lõpuks antakse teada, et Velise vallal tuleb Velise ja Valgu mõis üles ehitada, teha tööpäevi ja anda tööjõudu, kõik vahepeal maksmata maksud ära maksta jne. Lisatakse ähvardus, et kui Paulust ja Aitsamit kümne päeva jooksul kätte ei saa, tuleb uus talude põletus.

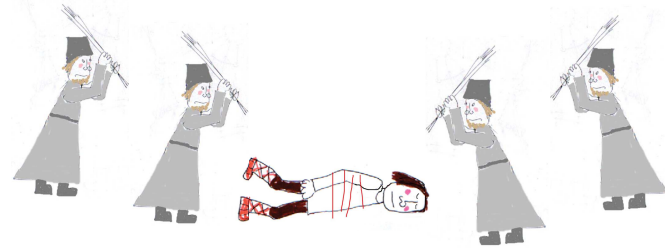
14. jaanuar – Välikohus alustab tegevust Vigalas, kuhu on kaasa viidud ka osa Velise vallast võetud vange; põletatakse Sääla küla Aitsamaa talu.

16. jaanuar – Välikohtu otsuste täideviimine Vigalas. Maha lastakse kolm meest, ihunuhtlust saab: rasked vitsad ja Siberisse asumisele neli meest, keskmised ja kerged vitsad mitmekümnele mehele. Lõpuks süütavad karistussalklased Vigala vallamaja. Õhtul lahkub Bezobrazovi salk koos vangidega Märjamaale.

21.–24. jaanuar – Märjamaa välikohus.

25. jaanuar – Kohtuotsuste täideviimine Märjamaal – maha lastakse kolm meest, teiste seas Velise jõukangelane Tõnis Ervin.

- Osa vangidest saab ihunuhtluse kätte lõuna ajal Haimre mõisas.

MÄRTS

Märts–aprill – I Riigiduumasse valitakse Eestist neli eestlast ja üks venelane, baltisakslased jäävad esinduseta; valimisõigus on umbes 100 000 inimesel.

APRILL

11. aprill – Balti kindralkubernerite käsutuses on 19 000-meheline sõjavägi, millest suurem osa paikneb Lätis.

15. aprill – Riigiduumaliikmed Pavel Paptšinski ja Karl Hellat saadavad ministrite nõukogu esimehele Sergei Wittele telegrammi – taotlevad sõjaseisukorra kaotamist Balti kubermangudes.

19. aprill – Balti kubermangudes lubatakse asutada emakeelse õpetusega erakooli.

23. aprill – Tsaar Nikolai II kinnitab Vene riigi põhiseaduse, mille järgi ükski seadus ei saa jõustuda ilma Riigiduumaliikmete heakskiiduta. Põhiseaduses on sätestatud 17. oktoobri manifesti konstitutsioonilised ideed: deklareeritakse kodanike põhiõigusi ja -vabadusi, samas on kehtestatud hulk piiranguid. Valitsejal on endiselt seadusandlik võim, kuigi ta jagab seda Riigiduumaliikmetele ja Riiginõukogule.

24. aprill – Liivimaa rüütelkonna juhid esitavad tsaarile Balti autonoomia taastamise ulatusliku plaani, mida valitsus ei toeta.

JUUNI

21. juuni – Riigiduumaliikmed Jaan Tõnisson ja Jānis Kreicberg on peaminis-

ter Pjotr Stolõpini juures vastuvõtul ja paluvad omakorda sõjaseaduse lõpetamist Balti kubermangudes.

JUULI

8. juuli – Nikolai II saadab 72 päeva töötanud sõnakuulmatu Riigiduumaliiali.

10. juuli – 178 duumaliiget, sh eestlased Jaan Tõnisson ja Karl Hellat, kirjutavad Viiburis alla dokumendile, milles protestitakse duuma laialisaatmise vastu ja kutsutakse rahvast üles avaldama valitsusele passiivset vastupanu.

12. juuli – Tööd alustab Baltimaade kindralkubernerite juurde moodustatud erinõupidamine, mis 1907. aastal kiidab heaks peamiselt mõisnike ja valitsuse huve arvestavad reformiettepanekud.

AUGUST

26. august – Balti kubermangudes kaotatakse sõjaseadus, kehtima jääb kõvendatud kaitseseisukord; välikohtud kaotatakse.

OKTOOBER

9. oktoober – Algkoolides lubatakse kahel esimesel õppeaastal õpetada emakeeles.

1907. AASTA

VEEBRUAR

17. veebruar – Teenuse metsavahel lastakse maha riiginõukogu liige ja maa-nõunik, Võhma-Vanamõisa omanik parun Otto Budberg von Bönninghausen, kes on saanud ka Vigala mõisa ülemvalitsejaks ja kellel on kaasas Vigalast kogutud rendiraha (Vigalas kasvasid Budbergi ajal talumeeste koormised kahekordseks).

Süüdlaste otsimine käib kaua, nende väljaandmist nõutakse Vigala, Luiste ja Velise vallalt.

23. veebruar – Kuna väljaandmist pole toimunud, määrab Eestimaa kuberner nii Vigala kui ka Velise vallale 3000-rublalise trahvi, mis tuleb ära maksta kahe nädala jooksul (Luiste vald vabastatakse trahvist). Vallad protestivad, aga neid ähvardatakse 1905. aasta süütegude

meeldetuletusega ja lõpuks tuleb trahviraha ikkagi kokku koguda.

JUUNI

27. juuni – Tallinnas algab „Põhja-Eesti lentsalga“ kohtuprotsess. See ühendus on n-ö revolutsiooni heaks kogunud raha riisumiste ja ka rööv mõrskatöödega. Muude pattude kõrval selgub, et nad olid ka parun Budbergi mõr-

vajad. Velise ja Vigala vald vabastatakse trahvisüüst, aga raha nad tagasi ei saa.

Parun Budbergi mõrvaloost jääb rahva sekka liikuma hulk variatsioone.

SEPTEMBER

September – Tallinnas on sõjakohtu ees 30 inimest, kes võtsid osa 1905. aasta ülestõusust.